

Mátyás Ferenc: Melegházasság Magyarországon?

Az azonos neműek házasságát engedélyező írországi népszavazás¹ és az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának döntését² követően a hazai közbeszédben is a figyelem középpontjába került az azonos nemű párok házasságkötésének lehetősége. Az Ars Boni megjelent korábbi írás³ részletesen bemutatta a Legfelsőbb Bíróság döntését, most pedig arra a kérdésre keressük a választ, hogy a Bíróság érvelése mennyiben lenne alkalmazható a hazai jogi környezet keretei között, vagyis hogy levezethető-e Magyarországon is az azonos neműek házassághoz való joga.

I. A vizsgálandó kérdések

A vizsgálódás rendkívül szerteágazó lehet, ezért a kérdés megválaszolásához szükséges: mértékben szűkítve az alábbi csomópontok kifejtésére és az általuk felvetett kérdések megválaszolására koncentrálnunk:

1. Dinamikus vagy inkább statikus Magyarországon a házasságra vonatkozó fogalom?
2. Statikusság vagy folyamatos fejlődés jellemzi Magyarországon a meleg és lesbikus jogokat?
3. Alapvető jog-e a házassághoz való jog?
4. Milyen jogokat takar a bejegyzett élettársi kapcsolat és mennyiben feleltethető meg a házasságnak?
5. Indokolt-e a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat közötti különbségtétel?
6. Nemleges válasz esetén van-e lehetőség a házasság fogalmának kiterjesztésére az azonos nemű párok vonatkozásában?
7. Sértheti-e az azonos neműek házassága mások jogát vagy a házasság intézményét?

II. A házasság fogalmának változásai

A házasság és a család a társadalmat alkotó polgárok legalapvetőbb és legtermészetesebb közössége,⁴ ezért védelmük is a legmagasabb szinten kerül rögzítésre. Az Alaptörvény⁵ deklaráálja a házasság intézményének és a családnak a védelmét. A rendelkezés kiemelt elhelyezése (Alapvetés rész) tükrözi, hogy az Alaptörvény a házasságot és a családot a

¹ http://index.hu/kulfold/2015/05/23/megszavaztak_írorszagban_a_melegházasságot/ (Letöltve: 2015.11.05.).

² Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodge*, No. 14-556. számú döntése: http://www.supremecourt.gov/opinions/14pdf/14-556_3204.pdf (Letöltve: 2015.11.05.).

³ Lásd fentebb: Mátyás Ferenc: „A méltóságon esett sebeket nem mindig lehet gyógyítani egy tollvonással”.

⁴ 4/1990. (III. 4.) AB határozat, Indokolás III. 2.

⁵ Alaptörvény L) cikk..

magyar társadalom egyik alapintézményének tekinti. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint erre a rendelkezésre alanyi jog nem alapítható, ez ugyanis az államnak a házasság és a család védelmére vonatkozó köteleességét fogalmazza meg: azt az államcél, hogy a törvényhozó jogszabályok megalkotása útján részesítse védelemben a házasság és a család intézményét.⁶

Maga az Alaptörvény egy férfi és egy nő életközösségeként definiálja a házasságot („védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget”)⁷ és a következetes alkotmánybírói gyakorlat is ezen az értelmezésen nyugszik. Az Alkotmánybíróság szerint a „házasság intézménye kultúránkban és jogunkban is hagyományosan férfi és nő életközössége. Ez az életközösség tipikusan közös gyermekek születését és a családban való felnevelését célozza, amellet, hogy a házastársak kölcsönös gondoskodásban és támogatásban élésének is kerete.” Bár az Alkotmánybíróság azt is elismerte, hogy a „gyermekek nemzésére és szülésére való képesség nem fogalmi eleme és nem feltétele a házasságnak”.⁸

A testület értelmezésében a házasság statikus intézményként jelenik meg, amelyet jelentésbeli változatlanóság jellemez. Ez fogalmazódik meg már a 14/1995. (III. 13.) AB határozatban és ehhez az elvhez tartja magát következetesen a mai napig, amely így nem alkalmazható azonos nemű párokra. Elismerik, hogy bár az utóbbi évtizedekben, kultúrkörünkben általában bekövetkezett a homoszexualitás dekriminalizációja, s mozgalmak indultak a homoszexuálisok hátrányos megkülönböztetése ellen, másrészt változások tapasztalhatók a hagyományos családmodellben is, elsősorban a házasságok tartósságát tekintve, ugyanakkor mindez nem ok arra, hogy a jog eltérjen a házasságnak attól a jogi fogalmától, amely a mai állapothoz vezető hagyományban mindig is élt.⁹

A házasság jogi fogalmát és a házasság joghatásait – hasonlóan az amerikai rendszerhez – a folyamatos dinamikus változás jellemzi. A kezdeti kényszerházasság intézményét (amikor a házasság a pár szüleinek politikai, vallási, és pénzügyi megfontolásokon alapuló megegyezése) fokozatosan felváltja az önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösség, másrészt a házasság fogalmát ugyanúgy alapjaiban befolyásolja a nők társadalmi és családbeli szerepének a változása. Az 1848 előtti házassági és családjogra jellemző, hogy a családot ugyanazon családanya hatalma alatt álló személyek, feleség, gyerekek, gyámgyermek alkották. A családapának korlátlan, uralmi hatalma volt, amely a későbbi jogban védelmi természetűvé vált. A férj hatalma felesége feletti fenyítésben is megnyilvánult, ráadásul feleségét és gyermekét el is zálogosíthatta. A férj hatalma alól csak önálló háztartás alapításával, családi vagyon megosztásával lehetett szabadulni. A magyar jogban a házasság legrégebbi formája a nőrablás és nővétel volt. Előbbi kategória a nő idegen néptől való megszerzését jelentette és a nő kizárólagos birtoklásával járt együtt. A nővétel a házasság megkötésének adásvételi formája volt, az adásvételi

⁶ 154/2008. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás IV. 1.1.

⁷ Alaptörvény L) cikk.

⁸ 14/1995. (III. 13.) AB határozat, Indokolás II.

⁹ 14/1995. (III. 13.) AB határozat, Indokolás II.

szerződés aláírása és a vételár kifizetését követően megkötött a szerződés, amelynek teljesítését a nőnek a vőlegény házába való kísérése jelentette.¹⁰

Lényegi változást a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvénycikk hozott, mely kötelezővé tette a polgári házasság intézményét.¹¹ A törvénycikk értelmében a házasság két különböző nemű, cselekvőképes személynek állami törvény alapján létesült feltétlen és állandó életközösségre irányuló szerződése volt. Itt már a felek önkéntes elhatározása a kizárólagos, ezért kényszer miatt megtámadhatónak minősíti a szabályozás azt, ha a házasságot valamelyik házaspár fenyegetéssel előidézett alapos félelem következtében kötötte.¹² Még erre az időszakra is az a jellemző, hogy a családfő a férj, és az ő rangja, társadalmi pozíciója határozta meg felsége rangját és polgári állását. A nők házasságon és családon belüli státusza a nők politikai szerepének erősödésével indult változásnak. Itt érdemes megemlíteni a választójog nőkre történő kiterjesztését (1919. november 12-i Friedrich-féle választójogi rendelet), majd 1948-ban a „női egyenjogúság törvényét”,¹³ amely immár minden téren a férfikkal egyenlő jogokat biztosított a nők számára. Ezek azok a fordulópontok, amelyekben a társadalom kezdte megérteni és elfogadni, hogy a nőknek saját és egyenlő méltósággal rendelkeznek, és jogilag ténylegesen egyenlő méltóságú partnerré tette őket a házasságban is.

Ezek az elmúlt évszázadokban bekövetkezett változások semmiképpen sem felületes változások, hiszen alapjaiban változtatták meg a házasság intézményét és a házasságról való gondolkodást, és inkább megerősítették, nem pedig gyengítették a házasság intézményét. A változásokban jelentős szerepet játszott az állam, amely a szabadság és egyenjogúság új dimenzióit tette elérhetővé az új generációk számára. A dinamizmus figyelmen kívül hagyását jelenti az az Alkotmánybíróság által vizionált házassági jogi fogalom, amely álláspontjuk szerint „a mai állapothoz vezető hagyományban mindig is élt”.¹⁴

III. A házasság és a meleg és lesbikus jogok dinamizmusa

Ugyanez a dinamizmus jellemzi a meleg és lesbikusok jogi státuszának hazai megítélését is. A homoszexualitást nagyon sokáig egész Európában betegségként kezelték. 1981-ben hívta fel az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése¹⁵ az Egészségügyi

¹⁰ Lásd: Mezey Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*. Osiris, Budapest, 2004. Elérhető: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_mezey_magyar_jogtortenet/ch02s03.html (Letöltve: 2015.11.07.).

¹¹ 1894. évi XXXI. törvénycikk 29. §.

¹² 1894. évi XXXI. törvénycikk 53. §.

¹³ A nőkre nézve a közszolgálat körében és más életpályákon fennálló hátrányos helyzet megszüntetéséről” szóló 1948. évi XLIII. törvénycikk.

¹⁴ 14/1995. (III. 13.) AB határozat, Indokolás II.

¹⁵ *Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének 924 (1981) sz. ajánlása a homoszexuálisokkal szembeni hátrányos megkülönböztetésről.* <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=14958&lang=en> (Letöltve: 2015.11.07.).

Világszervezetet, hogy a homoszexualitást törölje a betegségek nemzetközi jegyzékéből (ez 1991-ben történt meg).¹⁶

III.1. Büntetőjogi megítélés

Főként a 12. század végétől Európában, így Magyarországon is büntetőjogi szigorral léptek fel a homoszexualitás ellen. Az azonos nemű személyeknek, elsősorban a férfiaknak a szodómia gyűjtőfogalmába tartozó szexuális kapcsolatát rendszerint halálbüntetéssel, annak is különösen kegyetlen módjaival sújtották.¹⁷ A felvilágosodás korában, Beccaria az 1764-ben megjelent, „A bűnökről és büntetésekről” című értekezésében helytelenítette, hogy a homoszexualitás ellen az állam a büntetőjog eszközeivel lépjen fel,¹⁸ de csak a 19. században vált általánossá a büntetőjogi felelősség szűkítése, illetve a büntetések lényeges enyhítése. Mégis egészen 1984-ig kellett várni ahhoz, hogy az Európai Parlament először fogadjon el olyan határozatot, amelyben felszólította a tagállamokat, hogy szüntessék meg a felnőttek közötti beleegyezéssel történő homoszexuális kapcsolat büntetendőségét.¹⁹ Magyarországon bizonyos homoszexuális cselekmények kriminalizálása (18 éven felüli elkövetők, illetve a 14-18 év közötti sértettek között az egyetértő, kölcsönös beleegyezésen alapuló homoszexuális kapcsolatot a törvény büntetni rendelte, szemben a heteroszexuálisok hasonló kapcsolatával) egészen az Alkotmánybíróság 37/2002. (IX. 4.) AB határozatáig, a természet elleni fajtalanság és a természet elleni erőszakos fajtalanság megsemmisítéséig fennállt. Az Alkotmánybíróság ekkor mondta ki, hogy az önkéntes beleegyezésen alapuló homoszexuális cselekmények büntetendővé nyilvánítása az állam súlyos beavatkozását jelenti a magánélet, illetőleg az abban foglalt szexuális élet tiszteletben tartásához való jogba.²⁰ Az állami beavatkozás a magánélet legitimebb aspektusát, az emberi személyiség lényegi megnyilvánulását érintette, ezzel pedig az állam csak különösen komoly ok esetén élhetett.

III.2. Polgári jogi megítélés

Először az Alkotmánybíróságnak az azonos nemű párok élettársi kapcsolatát elismerő, 14/1995. (III. 13.) AB határozata deklaráta, hogy két személy tartós életközössége megvalósíthat olyan értékeket, hogy az érintettek személyi méltóságának egyenlő figyelembevételére alapján az együttélő személyek nemétől függetlenül igényt tarthat jogi elismerésre.²¹ Különösen fontosnak találta ezt a gazdasági életközösségből adódó

¹⁶ Lásd: https://en.wikipedia.org/wiki/Homosexuality#cite_ref-pinknewsstigma_140-0 (Letöltve: 2015.11.07.).

¹⁷ Lásd: Weimann Krisztina: *A homoszexualitás társadalmi megítélése a büntetőjog, illetve a 37/2002 (IX.4.) AB határozat tükrében.* Elérhető: <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/87.0.0> (Letöltve: 2015.11.07.).

¹⁸ Lásd: Horváth Tibor – Lévay Miklós (szerk.): *Magyar Büntetőjog - Különös Rész.* Wolters Kluwer Kiadó Kft., Budapest, 2013. Elérhető: https://books.google.hu/books?id=I4DqAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbs_ge_summa_ry_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (Letöltve: 2015.11.07.).

¹⁹ Tarr Ágnes: A homoszexualitás jogelméleti megközelítésének egyes aspektusai, különös tekintettel a Devlin-Hart vitára. <http://jesz.ajk.elte.hu/tarr24.html> (Letöltve: 2015.11.07.).

²⁰ 37/2002. (IX. 4.) AB határozat.

²¹ 14/1995. (III. 13.) AB határozat.

vagyoni helyzet és juttatások, a hivatali összeférhetetlenség, illetve a hozzátartozókat érintő büntetőjogi rendelkezések tekintetében, ahol meglátása szerint nincs alkotmányos alapja annak, hogy ezek szabályai az azonos nemű személyek tartós életközösségére semmilyen esetben se terjedjenek ki.²² Sőt, az Alkotmánybíróság szerint ahhoz kell alkotmányos indok, hogy a szabály az életközösségben együttélők neme szerint különbséget tegyen. A döntés hatására kikerült a Polgári Törvénykönyv élettársak fogalmát meghatározó rendelkezéséből a „házasságkötés nélkül, közös háztartásban érzelmi és gazdasági közösségben együttélő nő és férfi” kitétel.

Közel 12 év elteltével a jogalkotó egy, a különböző nemű párok házasságával majdnem megegyező intézményt hozott létre az azonos nemű párok kapcsolatának jogi rendezésére, bejegyzett élettársi kapcsolat néven.²³ Mivel kezdetben ezt az intézményt nem csak azonos nemű párok vehették igénybe, az Alkotmánybíróság a különböző nemű párok vonatkozásában, mivel az a házasság intézményének megkettőzését jelentette volna, alkotmányellenesnek ítélte.²⁴ Fontos állomás volt a döntést követően az azonos nemű párok bejegyzett élettársi kapcsolatát immár ténylegesen lehetővé tevő, 2009. július 1-én hatályba lépő törvény²⁵, amely 3 kivételtől eltekintve az házassággal azonos intézménnyé tette a bejegyzett élettársi kapcsolatot. Nem alkalmazható azonban a házastársak által történő közös gyermekké fogadásra vonatkozó szabály, a bejegyzett élettársak nem vehetik fel egymás nevét és nem vehetnek részt humán reprodukciós eljárásban.

Egy 2012-es döntésében²⁶ az Alkotmánybíróság megsemmisítette a családok védelméről szóló törvény rendelkezését, mivel az indokolatlanul szűkítette le a család fogalmát, kizárva belőle az azonos neműeket. A megsemmisített rendelkezés a családot természetes személyek érzelmi és gazdasági közösségét megalósító olyan kapcsolatrendszernek definiálta, amelynek alapja egy férfi és egy nő házassága vagy egyenesági rokoni kapcsolata, vagy a családbafogadó gyámsága.²⁷ Az Alkotmánybíróság szerint a definíció ellentétes volt az Alaptörvénnyel, és elfogadta az alapvető jogok biztosa által felhívott alkotmányjogi szakirodalomban fellelhető család definíciót, amely szerint „családnak tekinthető az olyan szabad akaratlan alapuló életközösség, amelynek legalább két tagja van, akiket tényleges kapcsolat, kötődés és függőségi helyzet tart össze, és amely viszonyrendszerében minden félnek meghatározott jogai és kötelezettségei vannak”.²⁸

Mind a házasság jogi definíciójának történeti változásában, fejlődésében, mind pedig a melegek és leszbikusok jogegyenlőségére törekedő egyes változások meghozatalában jelentős szerepet játszott a jogi szabályozás révén az állam, határozatain keresztül pedig maga az Alkotmánybíróság. Az utóbbi időben egyre nagyobb a társadalmi megkérdőjeleződése a bírósági, különösen az alkotmánybíráskodási szerepet betöltő szervek demokratizmusának, hiszen döntéseikkel sok esetben a társadalmi és politikai

²² 14/1995. (III. 13.) AB határozat.

²³ A bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló 2007. évi CLXXXIV. törvény.

²⁴ 154/2008. (XII. 17.) AB határozat.

²⁵ 2009. évi XXIX. törvény.

²⁶ 43/2012. (XII. 20.) AB határozat.

²⁷ 2011. évi CCXI. törvény 7. §.

²⁸ 43/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás I. 2.1.

többség akaratával mennek szembe.²⁹ Mennyire lehet demokratikus egy 15 fős testület döntése, ha az a társadalom többségének véleményével ellentétes? Minden demokratikus állam alkotmányi szinten határozza meg a legalapvetőbb jogokat és kötelezettséget. Az alkotmányok elfogadásához ezen államok a társadalmi elfogadottság legmagasabb szintjét követelik meg. Megváltoztatásához is hasonló garanciákat kapcsolnak. Vannak lényegében módosíthatatlan, 4/5-ös többséggel módosíthatók, és vannak – ide tartozik a magyar Alaptörvény is – 2/3-os többséggel módosítható alkotmányok. A legmagasabb szintű normához sosem elégednek meg az „egyszerű többségi támogatással”, „elsöprő erejű többséget” kívánnak meg. Ez a megoldás teszi időtállóvá az alkotmányi szabályokat, függetlenül attól, hogy milyen politikai erő van aktuálisan többségben.

Általánosan elfogadott értéknek a legmagasabb szinten kerül rögzítésre a szabadsághoz való jog. A szabadság diszkriminációmentes biztosítása minden korban és körülmény között az erre felhatalmazott testület – nálunk az Alkotmánybíróság – kötelezettsége. Az általánosan rögzített alapvető jogoknál az Alkotmánybíróságot nem vezetheti a többségi társadalom esetleges egyet nem értése, hiszen a sérelmet szenvedett csoportok már az alaptörvényi definíció szerint is kisebbségnek minősülnek, melyek védelme az Alkotmánybíróság alkotmányos kötelezettsége. Természetesen a szabadság biztosítása sosem lehet korlátok nélküli. A társadalmi közfelfogás (amely szélesebb kategória a többségi véleménynél) és mások jogaival való összeütközés korlátozhatja a szabadság gyakorlásának jogát. Ha két alapvető jog kerül egymással szembe, akkor az Alkotmánybíróságnak mérlegelnie kell, hogy melyik jog hajlik meg a másik előtt. Ha azonban egy alapvető jog gyakorlása nem ütközik mások alapvető jogaival, illetve a sérelmezett jogukhoz képest az alapvető jog elsőbbséget élvez, akkor a pusztán társadalmi rosszallás nem lehet gátja a szabadság érvényesülésének. Pont az lesz képes a demokráciát hathatósan érvényre juttatni, ha az erre felruházott testület biztosítja a demokratikusan elfogadott alkotmányjogi szabályokat.

IV. Alapvető jog-e a házassághoz való jog?

A házassághoz való jogot az Alaptörvény külön nem nevesíti, ugyanakkor az Alkotmánybíróság szerint az emberi méltósághoz való jogból a házasságkötéshez való jog is levezethető.³⁰ A határozat szerint a házasság intézményének alkotmányos védelme azt is jelenti, hogy az Alkotmány egyben garantálja a házasságkötés szabadságát.³¹ Az emberi méltósághoz való jog, mint az általános személyiségi jog egyik megfogalmazása, magába foglalja az önrendelkezés szabadságához való jogot is, márpedig az önrendelkezési jog része a házasságkötés szabadságához való jog, így ez a jog az emberi méltósághoz való jog alapján ugyancsak alkotmányos védelemben részesül.³²

²⁹ Lásd erről: Szilvay Gergely: *Demokratikus-e a meglegházasság?* http://mandiner.blog.hu/2015/07/01/demokratikus_e_a_meleghezassag (Letöltve: 2015.11.08.).

³⁰ 22/1992. (IV. 10.) AB határozat.

³¹ Uo.

³² Uo.

A házassághoz való jog alapvető jogi természetét erősíti, hogy gyakorlása fogvatartottak esetében sem tiltható meg. A büntetés-végrehajtási törvény annyi kritériumot támaszt csak, hogy az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott az Alaptörvényben meghatározott alapvető jogait, a büntetés-végrehajtás rendjével összhangban gyakorolja.³³ A Sági ügy elítélte 2010. február 8-án begyógyszerezte, összeszurkálta, ezt követően pedig gázolajjal leöntötte és felgyújtotta férjét. Tettéért jogerősen életfogytiglani fegyházra ítélték. Mégis, 2013. október 15-én megkötötte második házasságát.³⁴

A fogvatartottak házassághoz való jogának tiltása az Alkotmánybíróság gyakorlatára tekintettel egyértelműen alaptörvény-ellenes lenne, és az emberi méltóság megsértését jelentené.

V. A megfelelő törvényes eljárás klauzulája (a magyar Due Process Clause)

A megfelelő törvényes eljárás klauzulája a magyar jogban is fellelhető. Az Alaptörvény IV. cikk (2) bekezdése értelmében senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Az amerikai jogban az alapvető szabadságjogok védelmét a klauzula kiterjesztette bizonyos, az egyéni méltóságban és autonómiában központi szerepet játszó, személyazonosságot és meggyőződést meghatározó személyes választásokra. A magyar jogban ez a rendelkezés inkább a személyi szabadság elvonásának kérdéskörére korlátozódik, és nem terjesztik ki az egyéb szabadságjogok korlátozására. Azok az alapvető szabadságjogok, amelyek nem kerültek nevesítésre az Alaptörvényben, az az Alkotmánybíróság az emberi méltóságból és az önrendelkezési joggyakorlatából levezethető. Az alapvető jogok védelme tehát részben az emberi méltóságon alapszik, részben – más értékkel, alapjogokkal kapcsolatba kerülve – az alapjogok korlátozásának lehetőségét szűken értelmező szabályokon.

Alapvető jog, a házassághoz való jog, amely csak más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.³⁵ A vizsgálat tárgyát ebben az esetben az kell, hogy képezze, hogy az Alaptörvényben foglalt házasság intézményének, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösségnek a védelme önmagában olyan alkotmányos érték-e, amely képes kizárni a házassághoz való gyakorlásából, mint alapvető jogból az azonos nemű párokat.

Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a heteroszexuális, illetve a homoszexuális irányultság egyaránt az emberi méltóság lényegéhez tartozik, szétválasztásukra, az érintett személyek méltóságának nem egyenlő kezelésére kivételes indokok

³³ 2013. évi CCXL. törvény 9. § (1) bekezdés.

³⁴ <http://www.origo.hu/itthon/20140225-riport-berettyoujfaluro-a-ferjet-megolo-a-bortonben-ujrahazasodo-norol.html> (Letöltve: 2015.11.08.). Valamint: http://hvg.hu/itthon/20140216_Hazassag_bortonben_Bvop_naszejszaka (Letöltve: 2015.11.08.).

³⁵ Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés.

szükségesek.³⁶ Az emberi méltóságon alapszik a házassághoz való jog alapvető jogként történő definiálása, de a testület álláspontja szerint az önrendelkezési jogból nem csupán a házasságkötéshez való jog vezethető le, hanem az élettársi kapcsolat létesítése is szorosan e joghoz kötődik.³⁷ Ezen túlmenően ugyanígy idetartozik a fogvatartottak házassághoz való jogát korlátozó szabályozás elvetése. Mivel a magyar jogi szabályozás éles különbséget tesz a különböző neműek és az azonos neműek kapcsolata között, úgy, hogy az utóbbiakat kategorikusan kizárja a házasság intézményéből, érdemes vizsgálat tárgyává tenni, hogy mennyiben különbözik az azonos nemű párok házasságra törekvő kapcsolata a különböző neműek ugyanilyen kapcsolatától. A vizsgálat során azokat az elveket és hagyományokat kell elsősorban elemezni, amelyek miatt a házassághoz való jog alaptörvényi védelemben részesül.

1. Személyes választás és egyéni autonómia

Az első vizsgált elv abból indul ki, hogy a **házasság tekintetében a személyes választás joga elválaszthatatlan része az egyéni autonómiának.**³⁸ E terén egyetérthetünk a Legfelsőbb Bíróság nézetével, miszerint a „házassághoz való jog alapvető fontosságú minden egyén számára, a házasságról való döntés pedig a legbensőségesebb döntések közé tartozik, amit az egyén csak személyesen tehet. Mivel megtestesíti a közös emberi voltunkat kifejező biztonságot, menedéket és kapcsolat iránti sóvárgást, a polgári házasság megbecsült intézmény, és a házasságról való döntés az önmeghatározás legjelentősebb cselekedetei közé tartozik. A házasság alaptermészete, hogy maradandó köteleken keresztül két személy közösen tudja megtalálni a másik szabadságát, ez pedig minden emberre igaz, függetlenül a szexuális irányultságtól.”³⁹

2. A házassághoz való jog alapvető jog

A második elv szerint a házassághoz való jog alapvető jog, mert semmi máshoz sem hasonlíthatóan támogatja a két személy közti életközösséget.⁴⁰ A házasság alapvető jogi jellegét már részletesen vizsgáltuk, ezért arra külön nem térünk ki újra. Annyit mégis kiemelnénk, hogy a Bíróság szerint a házassághoz való jog minden olyan párt megillet, akik az egymás iránti elkötelezettségük által szeretnék meghatározni önmagukat. Magyarországon is megtörtént az azonos nemű személyek intim kapcsolatát bűncselekménynek minősítő szabályok eltörlése, a Bíróság ezen a ponton azt az észrevételt tette, hogy az a szabadság, hogy büntetőjogi következmények nélkül lehet intim kapcsolatot folytatni, csupán egy lépés, de nem teljes szabadság ígérete.⁴¹

3. A gyermekek és családok védelme

³⁶ 37/2002. (IX. 4.) AB határozat, Indokolás III. 1.2.

³⁷ 37/2002. (IX. 4.) AB határozat, Indokolás II. 3.3.

³⁸ Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntésének érvelési logikája nyomán. Lásd erről a fentebb megjelent írást: Mátyás Ferenc: „A méltóságon esett sebeket nem mindig lehet gyógyítani egy tollvonással.”

³⁹ Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntésének érvelési logikája nyomán.

⁴⁰ Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntésének érvelési logikája nyomán.

⁴¹ Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntésének érvelési logikája nyomán.

A házasság védi a gyermekeket és a családokat, a házassághoz való jognak ugyanis központi része az otthonalapítás és a gyermeknevelés szabadsága. A Bíróság érvelése szerint mivel „a legtöbb állam lehetővé teszi a melegeknek és a leszbikusoknak, hogy örökbe fogadjanak és sok örökbefogadott és felnevelt gyermeknek azonos neműek a szülei, ezért az azonos nemű párok kizárása a házasságból ellentétben áll a házassághoz való jog központi gondolatával. Ezért az azonos neműeket házasságból kizáró törvények sértik, és megalázzák az azonos nemű párok gyermekeit”.⁴² A magyar jog szintén lehetőséget nyújt a meleg és leszbikus embereknek, hogy örökbe fogadjanak. A bejegyzett élettársi törvény egyedül azt a korlátozást tartalmazza, hogy a bejegyzett élettársak nem élhetnek a közös gyermeké fogadás lehetőségével,⁴³ tehát a helyzet az amerikaival ezen a téren megegyezett.

Bár az Alkotmánybíróság több határozatában is elismerte [például 14/1995. (III. 13.) AB határozat], hogy a gyermekek nemzésére és szülésére való képesség nem fogalmi eleme és nem feltétele a házasságnak, ugyanakkor mégis azt tekinti az alkotmányos védelem egyik fontos érvének, hogy a házasság intézményét az állam arra tekintettel is részesíti alkotmányos védelemben, hogy elősegítse a házastársak számára a közös gyermekkel is rendelkező család alapítását.⁴⁴ Az alkotmányos védelem olyan védendő érték miatt korlátozza a házasság intézményét, ami önmagában nem feltétele a házasságnak. A jog nem deklarálni azt, hogy a házasság kevésbé jelentőség teljes azok számára, akiknek nincs, vagy nem lehet gyermeke.

4. A házasság a nemzeti társadalmi rend alappillére

A negyedik elvnel a Bíróság szerint az államok maguk is hozzájárultak a házassághoz alapvető jellegéhez azáltal, hogy a jogi és társadalmi rend olyan sok oldalának központjába helyezték az intézményt. Mivel nem látott különbséget az azonos és az ellenkező nemű párok vonatkozásában a házasság tiszteletben tartása között, ezért úgy vélte, hogy az, hogy az azonos nemű pároktól megtagadják azokat az előnyöket, amiket az állam a házassághoz kapcsol, az azonos nemű párok számára olyan instabilitást okoz, amit sok ellenkező nemű pár elviselhetetlennek tartana, ha a saját életében jelenne meg. Pont az állam által a házassághoz kapcsolt jelentőség teszi egyre értékesebbé a házasságot, így az ebből való kizárás azt tanítja, hogy a melegek és leszbikusok egyenlőtlenek.⁴⁵

Ezt a logikát a magyar jogalkotó már évekkel ezelőtt magáévá tette, amikor a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményét a házasság intézményével csaknem megegyezőként szabályozta, kiterjesztve az állam által a házassághoz kapcsolt előnyöket az azonos nemű párok kapcsolatára is.

⁴² Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntésének érvelési logikája nyomán.

⁴³ 2009. évi XXIX. törvény 3. § (2) bekezdés.

⁴⁴ 14/1995. (III. 13.) AB határozat, Indokolás II.

⁴⁵ Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntésének érvelési logikája nyomán.

VI. Az Alkotmánybíróság álláspontja a bejegyzett élettársi kapcsolatról

A bejegyzett élettársi kapcsolatra vonatkozó új szabály támadóinak szerint az Alkotmánynak a házasság védelmére vonatkozó rendelkezésével nem egyeztethető össze egy olyan jogintézmény, amely a házassághoz a megtevesztésig hasonlít. Mivel a házasság férfi és nő életközössége, alkotmányellenesnek tartották azt is, hogy az azonos neműek számára egy olyan regisztrált kapcsolatot tesz lehetővé a jogalkotó, amelynek a joghatásai lényegében azonosak a házasságéval. A házassággal összekeverhető jogintézmény szerintük jogbizonytalanságot okoz.⁴⁶

A házasság, mint egy férfi és egy nő közötti életközösségnek a jellegét nem érintve, az Alkotmánybíróság amellett érvelt, hogy az azonos nemű személyek számára, akik az Alkotmány alapján házasságot nem köthetnek, a jogalkotónak az Alkotmány korlátai között biztosítania kell egymás irányában a házastársakéhoz hasonló olyan jogállást, amely az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket biztosítja.⁴⁷ A testület szerint egy ilyen új jogintézmény nem sérti, nem is veszélyezteti a házasság Alkotmány által kiemelten védett helyzetét, illetve a különböző neműeknek szintén az emberi méltóságból levezetett házasságkötéshez való jogát.⁴⁸ A bejegyzett élettársi forma a házassághoz hasonlóan az egymás támogatását, az egymásról való gondoskodást és tartós együttélést magában foglaló, a véglegesség szándékával létrehozott párkapcsolat, egy új személyállapot kerete, amelynél a házasságra vonatkozó szabályok „megfelelő” alkalmazásának elrendelése a nem csupán jogok, hanem az egymás iránti felelősségvállalásból eredő kötelezettségek kiterjesztését is jelenti.⁴⁹

Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy a stabil, szeretetteljes, tartós párkapcsolat, amelyben a felek együttműködnek és kölcsönösen segítik, támogatják egymást, hozzájárul a személyiség kiteljesedéséhez, és így a felek nemétől függetlenül értéket hordoz.⁵⁰ A törvény a jog eszközeivel járul hozzá az azonos nemű párok társadalmi elismeréséhez, megadja számukra egymás irányában a házastársakéhoz hasonló olyan jogállást, amely az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket biztosítja.⁵¹

Az Alkotmánybíróság először deklarálta döntéseiben, hogy az azonos nemű pároknak ugyanolyan Alkotmányból levezetett joguk van a házasság intézményéhez hasonló intézményre, mint a különböző neműeknek. Álláspontja szerint ennek biztosítása és megteremtése az állam kötelezettsége, és ez az intézmény nem sérti a házasság intézményét. Az Alkotmánybíróság szerint, mivel az azonos neműeknek teszi lehetővé azt, hogy a de facto élettársi viszony helyett az attól joghatásaiban lényegesen eltérő bejegyzett élettársi kapcsolatot válasszák, ezért a bejegyzett élettársi kapcsolat nem a házasságnak jelent versengő életmodellt, hanem az azonos neműek de facto élettársi kapcsolatának.⁵² Mivel az Alkotmány szabályai jelentősen nem térnek el az Alaptörvény

⁴⁶ Lásd az indítványozók érveit a 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás I. pontjában.

⁴⁷ 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás III. 4.1.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás III. 8.2.

⁵¹ Uo.

⁵² 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás III. 4.1.

szabályaitól, ezért az Alkotmány kapcsán megállapítottak az Alaptörvény esetében is megfelelően irányadóak.

VII. A bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló törvény

A törvény ellenzőivel „egyetértve” az Alkotmánybíróság is úgy ítélte meg, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolatot szabályozó 2009. évi XXIX. törvény alapján a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásait tekintve szinte semmiben nem különbözik egymástól. Az Alkotmánybíróság meglátása szerint a regisztrált kapcsolat az azonos neműek jogainak kiterjesztése szempontjából többet kínál az eddigi megoldásoknál: majdnem házasságot, de mégsem azt. Erre utalnak a házassághoz képest fenntartott különbségek.

Mindhárom kivételnek az alapos vizsgálata során az Alkotmánybíróság a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat között kifejezetten fenntartott különbségek egyikét sem értékelte olyan lényegesnek, mint amelyből a jogalkotó szándéka egyértelműen igazolható lenne abban a vonatkozásban, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat új jogintézményét a magyar jogrendszerben a házasság intézményétől egyértelműen el kívánta volna határolni. Túl azon, hogy az azonos nemű párok az emberi méltóságból levezetett joguk alapján jogot formálhatnak kapcsolataik magas szintű, kvázi a házassággal egyenlő jogi szintű rendezésére, megilleti őket a házassághoz való alapvető jog, amely csak más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Mivel a jogalkotó néhány kivételtől eltekintve törvényileg biztosítja az azonos nemű pároknak a „majdnem házasság” intézményét, az alapjog korlátozására a házasság Alaptörvényben rögzített védelme és a jogalkotói kivételekhez fűzött társadalmi értékek és érdekek és értékek alapján kerül sor.

1. A házastársak névviselésére vonatkozó szabályok

Azt az Alkotmánybíróság is elismerte, hogy a „házastársak közös névviselése nem csupán összetartozásuk olyan szimbóluma, amelynek a társadalomban mélyen gyökerező, hosszú időre visszatekintő hagyománya van. A házassági státusz egyben meghatározója a felek névviselési jogának is. A személy neve az individualitás és az identitás kifejezésére alkalmas, és a névnek adott esetben a családjogi státus feltüntetése, az összetartozás kifejezése is lehet a funkciója”.⁵³ Házasságkötés révén a házastársak összetartozásukat a külvilág felé házasságkötésük időpontjától kezdve közös név viselésével is kifejezhetik,⁵⁴ a bejegyzett élettársaknak erre csak közvetett módon van lehetőségük, mert amennyiben a felek összetartozásukat közös név viselésével is ki szeretnék fejezni, erre a névváltoztatás közigazgatási útján van lehetőségük. Ha egyéb, kerülő úton élhetnek az azonos nemű párok is ezzel a lehetőséggel, ami amúgy az alapvető jog egyik aspektusa, akkor ennek gyakorlását akadályozó szabály sérti az alapvető jogot. A bejegyzett élettársak teljes

⁵³ 154/2008. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás IV. 3.1.2.

⁵⁴ Uo.

kizárása a házassági névviselés jogából nem rendelkezik alkotmányos indokokkal, ezért sérti az emberi méltósághoz való jogot.

2. A közös gyermekké fogadás

Az Alkotmánybíróság többször is ellentmondva önmagának kifejtette, hogy a házasság „tipikusan közös gyermekek születését és a családban való felnevelését célozza, amellet, hogy a házastársak kölcsönös gondoskodásban és támogatásban élésének is kerete”.⁵⁵ Ez az állítása többször megdőlt és maga is belátta, hogy a „gyermekek nemzésére és szülésére való képesség nem fogalmi eleme és nem feltétele a házasságnak”.⁵⁶ Ha ez nem így lenne, akkor a nemzőképtelenek és a gyermeket nem akarók nem létesíthetnének a különböző neműek között sem házasságot, mivel a házasság egyik alapvető kritériumát nem tudnák vagy akarnák teljesíteni. Sőt a házasság ilyen téri definiálása megalapozhatná a fogamzásgátlók alkalmazásának tiltását a még gyermektelenek irányában, ami ellentétes lenne a házastársak döntési szabadságával és az emberi méltósággal.

Az Alkotmánybíróság mégis úgy fogalmaz 154/2008. (XII. 17.) AB határozatában, hogy míg az különmű élettársaknak lehet saját, vér szerinti gyermeke, ezért az örökbefogadás jórészt az azonos nemű párokat érinti.⁵⁷ A határozat szerint az „azonos nemű bejegyzett élettársak esetében a jogi értelemben vett család kizárólag közös örökbefogadás (illetve egymás gyermekének örökbefogadása) útján jöhetne létre. Ennek kizárásával a jogalkotó számukra nem kívánja elősegíteni a jogi értelemben vett családdá válást”.⁵⁸ Ebből az a következtetés szűrhető le – ami összecseng a gyermekvállalásnak a házasság fogalmába emelésével –, hogy az azonos nemű párok közötti kapcsolat csak akkor minősülhet családnak, ha gyermekük van. Ez egy téves következtetés, amit az Alkotmánybíróság is elismert 43/2012. (XII. 20.) AB határozatában, amikor megsemmisítette a családok védelméről szóló törvény család fogalmából az azonos neműeket az indokolatlanul kizáró rendelkezését, kimondva, hogy az olyan szabad akaratlan alapuló életközösség, amelynek legalább két tagja van, akiket tényleges kapcsolat, kötődés és függőségi helyzet tart össze, és amely viszonyrendszerében minden félnek meghatározott jogai és kötelezettségei vannak családnak minősül, függetlenül a felek nemétől. A jogalkotó tehát nem zárhatja ki az azonos nemű párokat a közös gyermekké fogadás alól, pusztán azért, hogy ezzel gátolja meg a jogi értelemben vett családdá válást, mivel anélkül is családnak minősülnek. Ha pusztán ez képezné a korlátozás alapját, az sértene mind az emberi méltóságot (és a belőle levezetett önrendelkezési jog)⁵⁹, az egyenlő bánásmód követelményét⁶⁰ és a családi élet tiszteletben tartásához való jogot.⁶¹

A hatályos szabályozás nem zárja ki a meleg vagy leszbikus személyek örökbefogadáshoz való jogát. A Polgári Törvénykönyv szabályai szerint örökbefogadó az a huszonötödik életévét betöltött, cselekvőképes személy lehet, aki a gyermeknél

⁵⁵ Lásd: 14/1995. (III. 13.) AB határozat, Indokolás II.

⁵⁶ 14/1995. (III. 13.) AB határozat, Indokolás II.

⁵⁷ 154/2008. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás IV. 3.1.1.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Alaptörvény II. cikk.

⁶⁰ Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés.

⁶¹ Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés.

legalább tizenhat évvel, legfeljebb negyvenöt évvel idősebb, és személyisége, körülményei alapján alkalmas a gyermek örökbefogadására.⁶² Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az a tény, hogy a kiskorúak szocializációjuk során a homoszexualitás elfogadását tükröző jogi szabályozással és várhatóan ennek megfelelő társadalmi magatartással találkozhatnak, semmiképpen sem minősíthető egész személyiségüket, testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődésüket negatívan érintő, jövőjüket meghatározó kárnak vagy veszélynek.⁶³

Az örökbefogadási szabályokat figyelembe véve, a magyar szabályozás is a Legfelsőbb Bíróság döntésében is hivatkozott DEBOER v. SNYDER ügyben⁶⁴ foglalt problémákat képes generálni. Az örökbefogadott gyermeknek csak az egyik bejegyzett élettárs lehetett törvényes szülője, hiába nevelik közösen. Vészhelyzet esetén mind az iskoláknak, mind a kórházaknak ehhez kellene igazodniuk. Ha pedig tragédia következne be bármelyik fél vonatkozásában, a másik félnek nincs törvényes felügyeleti joga a másik gyermek felett és a törvény nem is teszi lehetővé a másik gyermek örökbe fogadását, akit együtt neveltek. Egy ilyen helyzet sértheti a gyermekek Alaptörvényben megfogalmazott jogát („Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz”),⁶⁵ mivel a jog érvényesüléséhez pont a szerető család az, ami hatékonyan képes hozzájárulni. Ez tudja megadni azt a megfelelő állandóságot és a stabilitást, amelyek elengedhetetlenek a gyermek életében.

Az azonos nemű párok kizárása a közös örökbefogadásból, már a házasság fogalma miatt sem lehet része a házasság intézménye védelmének, ráadásul az intézkedés ellentétben áll nem csak a szülők vagy örökbefogadók önrendelkezési jogával és emberi méltóságával, de a gyermekek Alaptörvényben biztosított alapvető jogával is.

3. Az emberi reprodukciós eljárásban való részvétel

Az egészségügyi törvény jelenleg csak a házastársaknak, a különböző nemű élettársaknak és az egyedülálló nőknek teszi lehetővé az emberi reprodukciós eljárásban való részvételt.⁶⁶ Első két kategóriánál feltétel, hogy bármely félnél fennálló egészségi ok (meddőség) következtében a kapcsolatból természetes úton nagy valószínűséggel egészséges gyermek nem származhat, míg az egyedülálló nőnél feltétel, hogy a nő életkora vagy egészségi állapota (meddőség) következtében gyermeket természetes úton nagy valószínűséggel ne vállalhasson. Meleg párok esetén természetesen az eljárás biológiai okok miatt nem merülhet fel, a leszbikus párok kizárása viszont indokolatlan, mert ha a reprodukciós eljárás megkezdésekor nem áll házastársi, élettársi kapcsolatban, akkor részt vehetne az eljárásban. Önrendelkezési joga tehát a párválasztás szabadságához fűződő joga gyakorlása során tűnik el, vagy éppen tér vissza, ami adott esetben azt is eredményezheti, hogy ahhoz, hogy önrendelkezési jogát gyakorolhassa, le kell mondania a párválasztás szabadságáról. Az emberi méltóság ilyen mélységű

⁶² Ptk. 4:121. § (1) bekezdés.

⁶³ 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás III. 8.2.

⁶⁴ Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntése.

⁶⁵ Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés.

⁶⁶ 1997. évi CLIV. törvény 167. §.

korlátozása aggályokat vet fel, és nem látszik olyan alkotmányos indok, ami megfelelő lenne az alapjog korlátozására.

A bejegyzett élettársi kapcsolatokhoz fűzött kivételek létjogosultsága mindhárom esetben megkérdőjelezhető és esetlegesen az emberi méltósághoz való jog indokolatlan korlátozásának tekinthető. Ezen logika mentén az egyedüli különbségnek a házasság és a bejegyzett élettársi kapcsolat között az intézmény elnevezése lenne.

VIII. Házasság vagy bejegyzett élettársi kapcsolat?

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) 12. cikke a házassághoz való jogról úgy rendelkezik, hogy a házasságkötési korhatárt elért férfiaknak és nőknek joguk van a házasságkötésre és a családalapításra, az e jog gyakorlását szabályozó hazai törvények szerint. Az Emberi Jogok Európai Bírósága több ítéletében is kifejtette, hogy az a korlát, amely szerint azonos neműek nem házasodhatnak, nem tekinthető olyannak, mint amely az EEJE 12. cikkében biztosított jog lényeges tartalmát korlátozná.⁶⁷ A szabályozás ugyanakkor nem jelenti tisztán azt, hogy a házassághoz való jog csak különböző nemű partner irányában illet meg valakit, elfogadott lehet az az értelmezés is, miszerint az Egyezmény csak a jog jogosultjait nevezi meg, de nem érinti a párválasztásuk szabadságát.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája csak annyit deklará, hogy: „A házasságkötéshez és a családalapításhoz való jogot, az e jogok gyakorlását szabályozó nemzeti törvények szerint, biztosítani kell.”⁶⁸ A Charta tehát nem tiltja meg az azonos neműek házasságkötését, de számukra házasságkötéshez való jogot sem biztosít, a megoldást a nemzeti jogrendszerekre bízza. Európában ugyanakkor számos tagállam nyitotta meg már azonos nemű polgárai előtt a házasság intézményét. Ezek közé tartozik Belgium, Dánia, az Egyesült Királyság, Finnország, Hollandia, Izland, Írország, Luxemburg, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svédország (közülük 10 EU tagállam).

Magyarországon – feltételezve, hogy a bejegyzett élettársaknál fenntartott három kivétel indokolatlan alkotmányjogi érveken nyugszik – a házasság intézménye mellett létezik egy, kifejezetten az azonos nemű pároknak létrehozott intézmény, amely csak az elnevezésében tér el a házasságtól. Mindez azt jelenti, hogy a jogalkotó eltiltja az azonos nemű párokat a társadalom egyik legrégebbi intézményétől. A házasság eszmeiségének transzcendentális jellege, a társadalmi szocializáció, az állam által a házassághoz kapcsolt jelentőség és védelem, az alapvető jellege (amit az keletkeztetett, hogy a jogi és társadalmi rend olyan sok oldalának központjába helyezték az intézményt), valamint az, hogy a házasság a nemzeti társadalmi rend alappillére mind-mind azt eredményezte, hogy a házasság alapvető fontosságú minden egyén számára. A házasságról való döntés a legbensőségesebb döntések közé tartozik, amit az egyén tehet, ezért nálunk is a házasságról való döntés az önmeghatározás legjelentősebb cselekedetei közé tartozik.⁶⁹

⁶⁷ Lásd: 154/2008. (XII. 17.) AB határozat, Indokolás IV. 1.2.

⁶⁸ 9. cikk.

⁶⁹ Lásd: az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntése.

Az állam a dinamikus gyakorlat hatására ismerte el az azonos nemű párok intimitásához való jogát, illetve, hogy az emberi méltósághoz való jog alapján joguk van ahhoz, hogy legintimebb és a párválasztás szabadságából fakadó kapcsolataik a legmagasabb szintű jogi elismerésben részesülhessenek, hiszen ez az önmeghatározás és identitás fokozott érzékenységgű területe. Mégis azáltal, hogy következetesen kizárja őket a legalapvetőbb intézmény gyakorlásából és egy azzal jogilag lényegében teljesen megegyező, de nevében eltérő intézményt hoz életre, a kizárt csoportok társadalmi egyenlőtlenségét betonozza be. Bár a hozzákapcsolt jogok terén a bejegyzett élettársi forma viszonylag már most is teljes körűnek tekinthető, de pont az élettársi intézmény rövid múltja és a mögötti álló társadalmi megbecsülés és tisztelet hiánya miatt nem képes a házassághoz hasonló transzcendenciát és emelkedettséget sugározni a benn részt vevőknek. A bejegyzett élettársi kapcsolat társadalmi tisztelete sosem válhat a házasságéval hasonlóvá, így ha nem is a konkrét jogok és kötelezettségek terén, de állandósuló hiányérzetet teremthet az azonos nemű párok számára, tudatosítva, hogy sosem válhatnak teljes jogú polgáraivá a társadalomnak.

Több olyan értelmezés született már, ami szerint a házasság alaptörvényi megfogalmazása teljes mértékben kizárja az azonos neműek házasságának lehetőségét. Ez azonban nem teljesen igaz, mert az Alaptörvény módosítása nélkül is kínálkozik lehetőség a teljes házassági jogegyenlőség megteremtésére. Az Alaptörvény azon rendelkezése, miszerint a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg,⁷⁰ sem jelenti azt, hogy az alaptörvényi védelem kizárja az abortusz lehetőségét. A házasság intézményénél hasonló a helyzet. Az Alaptörvény mint régi és megbecsült társadalmi intézményt védi a házasságot, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, de mindez nem jelenti az azonos nemű párok házasság intézménye alóli kiltását. A jogalkotónak vagy az Alkotmánybíróságnak az egyszerű törvényi szintű szabályok megváltoztatásával is lehetősége van az intézmény kiszélesítésére. Ez valósíthatná meg az Alaptörvény Nemzeti hitvallásában foglalt eszmét, miszerint „Valljuk, hogy a polgárnak és az államnak közös célja a jó élet, a biztonság, a rend, az igazság, a szabadság kiteljesítése.”

IX. Károsítaná-e az azonos neműek házassága a házasság intézményét?

Hasonló érvek merülnek fel az azonos neműek házassága ellen itthon is, mint Amerikában, ezért e helyen idéznénk az amerikai döntésnél megfogalmazottakat. Sokan tartottak attól, hogy az azonos nemű párok házassága károsítja a házasság intézményét, ami egészen odáig vezethet, hogy emiatt kevesebb ellenkező nemű házasság fog keletkezni, mivel az azonos neműek házasságának engedélyezése elvágja a kapcsolatot a természetes szaporodás és a házasság között. A Legfelsőbb Bíróság érvelése szerint a házasságkötés és a gyermeknevelés körüli döntések számos személyes, romantikus, és gyakorlati megfontoláson alapulnak, és nem reális arra következtetni, hogy az ellenkező nemű pár úgy fog dönteni, mégsem házasodik össze, egyszerűen azért, mert ezt az azonos nemű párok is megtehetik. Teljesen logikátlan azt hinni, hogy az azonos nemű párok közötti szeretetnek és elkötelezettségnek az állam általi elismerése az ellentétes nemű

⁷⁰ Alaptörvény II.cikk.

párok bizalmas és személyes döntéseit meg fogja változtatni. Az ügyek mindegyike két beleegyező felnőtt jogát foglalja magába, a házasságuk így nem jelent veszélyt sem saját maguk, sem harmadik fél számára.⁷¹

A házasságnak korábban valóban vallási töltete volt, azonban az 1894. évi XXXI. törvénycikk bevezette a polgári házasság intézményét, azóta a két forma elkülönül egymástól. Természetes, hogy az azonos nemű párok nem tarthatnak igényt az egyházi házasságra, mert ez sértheti mások vallásszabadságát, azonban a polgári házasságnál, mivel az állam és az egyházak különváltan működnek⁷² az államnak nem szabad vallási megfontolásokat figyelembe venni. A polgári házasság intézménye, nem az egyházi szertartásra vonatkozik, így mások vallási szabadságát sem sértheti.

Az Alkotmánybíróság 32/2010. (III. 25.) AB határozatában kifejtette továbbá azt is, hogy az azonos neműek házassága az anyakönyvezetők lelkiismereti és vallásszabadságának sérelmét sem okozhatja. A hivatalos minőségben eljáró anyakönyvvezető az azonos nemű személyek között de facto már létrejött kapcsolat állami (törvényi) elismerésének folyamatában működik közre, tevékenysége regisztratív jellegű. Az anyakönyvvezető hivatalos személy, ebben a minőségében eljárva világnézetileg semlegesnek kell lennie.⁷³ Hogy átveszi-e a jogalkotó vagy az Alkotmánybíróság a Legfelsőbb Bíróság érvelését és logikáját és alkalmazza-e ezt a magyar azonos nemű párok kapcsolatának megítélésénél, egyelőre még nem tudni. Ha nem is fogadják el a Bíróság döntését, de az abban foglalt érveknek és meglátásoknak az azonos neműek házasságáról szóló politikai és társadalmi viták központjába kell kerülnie.

⁷¹ Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Obergefell v. Hodges* No. 14-556. számú döntésének érvelési logikája nyomán.

⁷² Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdés.

⁷³ 32/2010. (III. 25.) AB határozat, Indokolás III. 10.